

עין משפט
נר מצוה

בב א טו"ע אה"ע סי' ב סעי' ד בהג"ה: בב ג מ"י פ"ט מהל' איסורי ביאה הל"י"ן טו"ע אה"ע סי' ב סעי' ב:

תורה אור השלם

1. נשים בציון ענן בתלת בערי יהודה:

איכה ה יא
השכבים על מטות
שן וסרחדים על ערשותם
ואכלים קרים מצאן
ועגלים מתוך מרבץ:

3. לבן עתה יגלו בראש גלים
וקר מרוח סרודים:
עמוד 1 ז

עא:

באן אָהשיאו אשה. פ"י מיוחסת מד' אמהות^[א] דאי משום^[ב] ישראלית לא לריך להיות בחזקת כשר דכללו הכי מותר צישראלית כדאמר בעלמא (יבמות דף מה.) גצי עובד כוכבים הנוגד מעובד כוכבים הבא על צת ישראל דלמרי' ליה זיל גלי או נסיב צת מינך אלמא משמע דנמקום שאין מכירין אותו נותנין לו ישראלית ומותר לישראל:
עד היכן היא בבא. פ"י בקונטרס דלפי הענין נראה שבכל היתה צין שני נהרות גדולים הללו חדקל ופרת זה מן המזרח וזה מן המערב^[א] ובאין ומושינן מן הדרום לנפון וסופו של פרת שופך בחדקל^[ב] כל זה יש ללמוד מכאן ארץ ישראל דדרומה של צבל דכתיב מצפון תפתח הרעה אלמא דצבל מצפון ופרת יורד מארץ ישראל לצבל כדאמר בעלמא (שבת דף קס"ה:) מיטרא במערבא סהלא רבא^[א] פרת שמימיו היו רצין ומנאים על שפתיו^[א] וקא צעי גמרא מה שצין שמי הנהרות פשיטא לן דצבל הוא אלל משפת חדקל ומצחון עד היכן מתפשט רוחצה של צבל אמר רב עד נהר עזק ור"ת פ"י^[א] שנהר פרת היה צא ומושך מן הלפון לדרום שהרי נהר פרת צא מקדמת עדן^[א] וגן עדן הוא מצפון של עולם^[א] וארץ ישראל לדרום ופרת צא מעדן והיה מושך מצפון לדרום והא דלמר מיטרא במערבא סהלא רבא פרת דמשמע דמושך מדרום לנפון י"ל דה"ק שהמים של פרת רצים כל כך שיחזרו המים למקום שנאו דהיינו מדרום לנפון^[א]:
להך

עתה יגלו בראש גולים משום דמשתנים מים בפני מפותיהם ערומים יגלו בראש גולים אלא אמר ר' אבהו אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ומדביקין מפותיהם זו בזו ומחליפין גשותיהם זה לזה ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם אמר ליה היכי נעביד אמר ליה זיל בתר שתיקותא כי האי דבדקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מנייהו דקדים ושתיק אמרי אהאי מיוחס טפי א^[א]אמר רב שתיקותיה דבבל היינו יחוסא איני והא איקלע רב א^[א](לבי בר שפי חלא) ובדק בהו מאי לאו ביחסותא לא בשתיקותא הכי קאמר להו בדוקו אי שתקי אי לא שתקי אמר רב יהודה אמר רב א^[א]ם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה שמץ פסול יש באחד מהן ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו אמר ר' יהושע בן לוי יא^[א]ם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו שמץ פסול יש באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחברתה א"ר פפא סבא משמיה דרב בבל בריאה מישון מיתה^[א] מדי חולה עילם גוססת ומה בין חולין לגוססין א^[א]רוב חולין לחיים א^[א]רוב גוססים למיתה עד היכן היא בכל רב אמר עד נהר עזק ושמואל אמר עד נהר יואני לעיל בדיגלת עד היכא רב אמר עד בגדא ואוונא ושמואל אמר עד מושכני ולא מושכני בכלל והאמר א^[א]רבי חייא בר אבא אמר שמואל מושכני הרי היא כגולה ליוחסין אלא עד מושכני ומושכני בכלל לתחתית בדיגלת עד היכא אמר רב שמואל עד אפמייא תתאה תרתי אפמייא הויין חדא עיליתא וחדא תתייתא חדא כשירה וחדא פסולה ובין חדא לחדא פרסה וקא קפדי אהדדי ואפילו נורא לא מושלי אהדדי וסימניך דפסולתא הא דמישתעיא מישנית לעיל בפרת עד היכא רב אמר עד אקרא דתולבקני ושמואל אמר עד גישרא דבי פרת ור' יוחנן אמר עד מעברת דגיזמא לייט א^[א]בבי ואיתימא רב יוסף אדרב אדרב לייט אדשמואל לא לייט אלא לייט אדרב וכ"ש אדשמואל ואב"א לעולם אדרב לייט אדשמואל לא לייט וגישרא דבי פרת לתתאיה הוה קאי והאידינא

פסולה. התחתונה: ואפי' נורא לא מושלי אהדדי. כדי שלא יהו רגילים אללם שלא להתחתן צם:
דפסולתא הא דמשפיעא מישניא. וסימן זה היא ציך שלא תטעה אי זו פסולה הך דמשעתי צלשון מישן שהיא קרובה למישן ואמר לעיל מישן מיתה:
צפרם. על שפת פרת במערבה של צבל עד היכן ארכה משוך לדרום:
עד גישרא דפרס. שמואל היה מוסיף: לייט. כל שיסמוך על זה שאין יחוסה של צבל משוך כל כך:
אדשמואל לא לייט. בממיה והרי הוא מוסיף:
אדשמואל לא לייט. דכי אמרה שמואל למילתיה פוחת היה ולא מוסיף וצימי שמואל היה הגשר למטה מאקרא דתולצקני:

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

להשיאו אשה. סתמא צעי דציקה:
להוליא ממנו אשה. שנשא כבר מסתמא לא מפיקין:
כל שסיחמו צצבל. שמספר צלשון אנשי צבל משיאין לו אשה דמחזקין ליה מצבל:
דאיכא רמאי. שמלמדים שיחת צבל להחזיקו צמיוחסים:
דזהו אמר ליה. רבי יוחנן:
נסיב צרפאי. ולא היה חפץ צה מפני שהיא מארץ ישראל והוא היה מצבל:

אורייתין כשירה צרפין לא כשירה. תלמידי אמה ותורתי כשירה לך ובתי אינך חפץ:
מאי דעסך. שאלת מחזיק א צצבל צמיוחסים דמתן (לעיל דף סט.) עשרה יוחסין כו' וסבור אמה שעלו כל הפסולין:
מהיכא נסיבנא. איזו אשה מיוחסת:
זיל צפר שסיקותא. א שאל לך משפחה שתקנית שסתם צני מריצה הס פסולין שמתוך פסולן שהיו פורשים מהם נטרו איבה והחזיקו צמריצה ומיוחסת דצבל היינו שתיקותא מתוך שהם שתקנים הוחזקו צמיוחסים א"כ הבא לצדוק צצבל אינו צודק אללא א צמתיקה לצדוק צשתקנים:
לצי צר שפי חלא. שם האיש א שופה חומץ כמו השופה יין לחצירו (צ"מ דף ט.) **ואין מניחין אסו**. מן השמים לידבק צחצירו לכך הטילו מן השמים מריצה ציניהן:
צריאש. מיוחסת ונקייה:
מסה. ממוזים גמורים כולם:
חולה. רוצם כשרים ומיעוטן פסולין כחולים הללו שרצון לחיים:
גוססא. רוצן פסולין ומיעוטן כשרין:
עד היכן היא צבל ליחס: עד נהר עזק עד נהר יואני. לפי הענין נראה שבצבל צין שני נהרות גדולים חדקל ופרת מנעישים אותה ציניהם זה מן המזרח וזה מן המערב ובאין ומושינן מן הדרום לנפון וסופו של פרת שופך בחדקל כל זה יש ללמוד מכאן. ארץ ישראל דדרומה של צבל דכתיב (ירמיה א) מצפון תפתח הרעה כלומר צבל צלפון^[א] ופרת יורד מארץ ישראל לצבל כדאמר בעלמא (שבת דף קס"ה:) מיטרא במערבא סהלא רבא פרת. וקא צעי גמרא מה שצין צ' הנהרות פשיטא לן דצבל היא אללא משפת חדקל ולחזן עד היכן מתפשט רחצה של צבל אמר רב עד נהר עזק ושמואל אמר עד נהר יואני:
לעיל צדיגלת עד היכן. למדנו רחצה שצין שני הנהרות ועוד להלן מחדקל עד נהר עזק וצריכין לידע ארכה כמה:
לעיל צדיגלת. לצד דרום עד היכן:
עד צגדא ואוונא. מקומות הס סמוכות זה לזה וחדקל מפסיק ציניהן:
ושמואל. מוסיף צארכה לדרום עד מושכני:
נגולה. צומצדיחא קרוי גולה צראש השנה (דף קג.) **לסתים צדיגלת עד היכן**. א לצפון ועל שפת חדקל צמזרחה של צבל עד היכן ארכה משוך לנפון:
ספאס. התחתונה לפי שסתים היו זו עליונה וזו תחתונה דרך משיכת הנהר ויחוס של צבל עד התחתונה ולא היא צכלל:
חדא כשירה. העליונה:
וחדא כשירה וצאין

מסורת הש"ס

א) [שלולית של מים המכוסין סן פרש"י במגילה כח:];
ב) [יש להוסיף וכו', (רש"י). צע"י נוסף וישראל. וכתב"י נוסף: וכולו איטעמו הבא];
ג) [לעיל סט:];
ד) [צכת"י נוסף: צה. וע"י יבמות ח ע"ב];
ה) [יבמות כה מה.];
ו) [צ"ל ערשחס];
ז) שבת סב;
ח) [ע"ז לה. מה.];
ט) [צ"ל סנהדרין ג: מ:];
י) [צ"ל אמר רב מיוחסתא דצבל היינו שתיקותא כן הוא צס"א];
יא) [ג"י הערוך לצי שילא פ"י שם משפחה];
יב) [צכת"י דפוס"ר חותן, ממחק];
יג) [ע"י ולפנינו מ: וכתב"י שם ד"ה עזות וד"ה תשעה נטלה מישן];
יד) [צ"ב קנב: גיטין כח.];
טו) [גיטין כח. שיעוט לג. לו: עדסין ית.];
טז) [למקן עב. ע"ש];
יז) [לעיל לג: ע"ג];
יח) [צדפוס"ר דפוס"ר ע"י];
יט) [צדפוס"ר: ושא];
כ) [צשתקה לצדוק] למא צע"י];
כא) [צע"י נוסף: שפי חלא];
כב) [צ"ב כה ע"צ];
כג) [צדפוס"ר: לצד צפון];
כד) [ע"י משנה למקן עו ע"א];
כה) [צדפוס"ר: ישראל. וע"י מהרש"א];
כו) [צ"ל רבה. וכן צבוס"ר. (רש"י)].
כז) [צספר הישר סימן קמח];
כח) [צדאשית ב - י.];
כט) [וע"י היטוי מוס: צ"ב פה. ד"ה צלפרא ומוס: צברות נה: ד"ה מטריא];
ל) [צד"ל על ע"ב].

נציין הש"ס

גמ' וכו'ת ג"י ועבר בוי. לעיל סח ע"צ לקמן עה ע"צ יבמות מה ע"א סח ע"צ: שם ודילמא מהנך. עיין מהרש"א צמ"א יבמות ז דף כג ע"א:

הנהרות הב"ח

(א) גמ' שסיחמו כצבל:

מוסף תוספות

א. פרת מן המערב וחידקל מן המזרח. מוס' רש"י. ב. ולהכי לא בעי לתחת בפרת עד היכא לפי שנופל בחדקל ובכל מושכת עוד למטה הימנו עד אפמייא תחתית. שם. ג. פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לבבל וגדל ממז הגשמים ויודעין בני בבל שירדו גשמים בהרי אר"י ושמוחים על אחיהם. רש"י שנת ס ע"ב. ד. שהיו מכירים שירדו הגשמים לאר"י ע"י שחזרו פרת לאחוריו ע"י גדולתו באר"י מתוך הגשמים. מוס' שנת שס.

^[1] והאידינא